

Odměny a tresty

Odměny: pochvala, úsměv, projev sympatie, kladné hodnocení, kladné hodnocení emočního vztahu / dárek věcný či peněžní / umožnění činnosti nebo zážitků, po kterých dítě silně touží (výlet, návštěvy sportovního utkání, zajímavá společná činnost s dospělým, ...)

Tresty: fyzické tresty, psychické trestání – projevy negativních emocí, záporného emočního vztahu (dospělý se zlobí, křičí, vyhrožuje, mračí se, nemluví s dítětem) / potrestání zákazem oblíbené činnosti (jít ven, sledovat televizní pořad) nebo donucení k neoblíbené činnosti (úklid, mnohonásobné opisování)

Mohou se různě kombinovat.

Výsledky výzkumu – **výchova založená spíše na odměnách má lepší výsledky než výchova užívající převážně trestů.** Odměny podporují učení, včetně sociálního učení. Oproti tomu lze účinky trestů obtížně předvídat. U jednoho dítěte vede k nápravě, u jiného k poslušnosti jen navenek a třetí dítě reaguje negativisticky a pokračuje dál v nežádoucím chování.

Samozřejmě **odměny nejsou jen jednoznačné** – záleží na druhu odměny, vyspělosti dítěte, přiměřenosti odměny k situaci. Odměny emočního charakteru jsou pro děti významnější než materiální. Upokojí totiž potřebu porozumění, uznání výkonu...

Skinner zjistil, že odměna působí silněji, když se jí užívá občas, ne vždy po každém dílčím výkonu, prostě častá odměna „zevšední“.

U **trestů** se tradičně předpokládalo, že vyvolají strach, který dítě nebo mladistvého povede k nepokračování v nežádoucím chování. **Tento efekt to má pouze omezenou dobu.**

Potrestaný prožívá frustraci, spolu se strachem ponížení, ublížení, znehodnocení, vztek a touhu po pomstě – později agresivita, násilí....

Psychické tresty by měly být časově omezené a dítě by mělo vědět jejich konec.

Neprotrahovat to. Může docházet k psychosomatickým obtížím, neurózám, labilitě...

Nejefektivnější je metoda přirozených následků – ne akt učitelovy libovůle a zloby, ale po nevhodném chování následuje náprava činu, která je pro dítě pochopitelná, např. něco jsi rozbil – sprav to, udělal jsi nepořádek – uklid' si....

Dítě musí trest chápat: odsouzení se týká mého konkrétního chování nebo činu, ne mé osoby. Nedošlo ke ztrátě sympatie, lásky, důvěry...

Teorie učení

Klasické podmiňování (Pavlov)

Pokus se psy:

Přirozený spouštěč (pach masa) uvádí do chodu přirozenou reakci (slinění) →přidal umělý podnět (zvonek), který byl současně s přirozeným (s přinášením masa a jeho pachem se zároveň zvonilo) → vytvořilo se nové chování = stačilo zazvonit (i bez masa) a psi slinili.

Instrumentální podmiňování (Thorndike)

Chování se stává prostředkem k dosažení nějakého cíle. Např. zvíře hnané hladem ozkouší všechny páčky, aby zjistilo, které povedou k tomu, že se vysype potrava. Princí vychází z pokusu a omylu – existuje více řešení, až posléze objevíme to, které vede k úspěchu a to se naučíme.

Operační podmiňování (Skinner)

Naše tělo působí na okolí, naše smysly registrují výsledky tohoto chování (operací) – zpětné hlášení (vazba) – utvoří se uzavřený kruh mezi organismem a prostředím.

Každá zpětná vazba je spojena s pozitivním nebo negativním zpevněním. Pozitivní zpevnění (odměna, utišení hladu...), negativní (trest, ...) – onoho chování se příště vyvarujeme.

Učení pozorováním a nápodobou (sociální učení), Bandura

Napodobujeme chování druhých lidí, které vedlo k úspěchu (odměně). U nápodoby se předpokládá, že člověk napodobovaného přijme za vzor.

Učení vhladem (Kohler)

Naučené chování někdy situace nevyřeší, ale musíme uvažovat jinak, v jiných souvislostech.

1. fáze – hledání – neúspěch
2. fáze – průlom – „heuréka“
3. fáze - zjišťování výsledků, upevnění poznání.

Učení ve škole a paměť

Verbální učení – nejčastěji

Výsledky Ebbinghausova výzkumu:

- učit se velké části textu je neekonomické, lepší je si látku rozčlenit a rozdělit
- úspory na začátku učení jsou největší, opakování je nejúčinnější po prvních 10 minutách, ale v každém případě ho hodiny
- učit se co nejdříve, co nejstrukturovanější materiál, vyhledávat co nejvíce souvislostí

Verbální učení ve škole

- a) verbální asociace (číselné řady, letopočty, telefonní čísla...)
- b) diskriminační učení (vedle spojování sobě náležejících obsahů zároveň rozlišujeme rozdílné elementy)
- c) pojmové učení (přiřazování správného pojmu k objektu a následně taky kategorizace, schopnost nadřazených pojmů,...)
- d) učení pravidel

Interference v procesu učení

Retroaktivní útlum (nové zamlží dříve naučené)

Proaktivní útlum (opak)

Ekforický útlum (proběhlé vzrušení utlumí proces učení, ale i schopnost reprodukce)

Afektivní útlum(intenzivním prožitkem se zvedne hladina aktivace organismu a tím klesne schopnost reprodukce)

Trénování paměti

Plánovat

Pracovat soustředěně (po 50 min přestávka)

Učení musí mít výsledky – ovlivní to potom motivaci

Zpřehlednit si látku (co se bude učit, co je obtížné...)

Strukturování

Odlišení hlavních tezí od okrajových + rekapitulace

Mnemotechnické pomůcky: asociace, kartičky, barvy, využívání smyslů (někdo u učení chodí)

Paralelní učení

Opakování